

Alina Simona
MARTIN-MITRICĂ
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

**Stilul publicistic în presa bănățeană
(în prima jumătate a secolului
al XX-lea)**

Abstract: (The Journalistic style in the Banat press) Until the Great Union, the Romanian journalistic landscape in Banat is quite rich (political newspaper, supposedly independent newspapers, workers' and anti-socialist publications, pedagogical magazines, village newspapers, religious publications, women's newspapers), sending an open or veiled message for unity. To all Romanians and pleading, resolutely, for the emancipation of the Romanian nation through culture and education, the only ones able to ensure its natural access to all the most important functions in this province. Carrying some linguistic innovations, the press makes a welcome contribution to the enrichment of vocabulary, the journalistic style being organically framed to the functional style, outlined in the 19th century. We full agree with the assertion of the Banat scholar George Cătană, according to which the press to fulfill a historical mission, transforming itself into a real "university for the people". As such, in the Banat press from the end of the 19th century and from the beginning of the 20th century, there is a publicist style of popular orientation, with an openly confessed preference for the spoken language. The choice of the people of Banat for an authentic Romanian language meant, in fact, their attachment to the literally language, which gradually acquired a unitary character.

Keywords: *language plan, plan, culture, education, journalistic style.*

Rezumat: Până la Marea Unire peisajul jurnalistic românesc din Banat este destul de bogat (ziare politice, gazete pretins independente, publicații muncitorești și antisocialiste, reviste cu profil pedagogic, ziare sătești, publicații religioase, gazete feminine), transmițând un mesaj deschis sau voalat pentru unitatea tuturor românilor și pledând, în mod hotărât, pentru emanciparea națiunii române prin cultură și educație, singurele capabile să-i asigure accesul firesc la toate funcțiile mai importante din această provincie. Purtătoare a unor inovații în plan lingvistic, presa își aduce o contribuție salutară la îmbogățirea vocabularului, stilul publicistic încadrându-se organic stilului funcțional, conturat în secolul al XIX-lea. Suntem pe deplin de acord cu aserțiunea cărturarului bănățean George Cătană, conform căreia presa avea de îndeplinit o misiune istorică, transformându-se într-o veritabilă „universitate pentru popor”. Ca atare, în presa bănățeană de la sfârșitul secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea există un stil publicistic de orientare populară, cu o preferință mărturisită, în mod deschis, pentru limba vorbită. Opțiunea bănățenilor pentru un limbaj autentic românesc înseamna, de fapt, atașamentul lor față de limba literară care dobânda treptat un caracter unitar.

Cuvinte-cheie: *plan lingvistic, presa, cultură, educație, stil publicistic.*

Abordarea stilului publicistic în presa bănățeană din prima parte a secolului al XX-lea urmărește prezentarea caracteristicilor definitorii ale acestuia. Presa își aduce o

contribuție salutară la îmbogățirea vocabularului în această perioadă, iar stilul publicistic, care era deja conturat în secolul al XIX-lea, se încadrează în stilurile funcționale ale limbii române. Atenția acordată de bănățeni presei este justificată de așteptările celor mulți de a învăța din ea. Se considera că presa avea de îndeplinit o misiune istorică, transformându-se într-o veritabilă „universitate pentru popor” (George Cătană, *apud* David 2006, 106). La începutul secolului al XX-lea, se continuă tendința de la sfârșitul secolului al XIX-lea de promovare în Banat a unui stil publicistic de orientare poporală, manifestându-se preferința pentru limba vorbită. Dar lexicul presei se îmbogățește cu numeroase neologisme. Această orientare spre neologisme caracterizează, de fapt, limba literară, care în prima jumătate a secolului al XX-lea se modernizează și dobândește, treptat, un caracter unitar. Bănățenii au fost foarte atașați atât de limba vorbită, cât și de limba literară, pe care le cultivau în presa de la începutul veacului trecut.

Preocupările privind unificarea și dezvoltarea limbii române culte, prin acceptarea unui sistem de reguli bine definite, se regăseau în scrierile literaților, în lucrări de specialitate, precum și în cele aparținând sectoarelor de activitate ale instituțiilor statului (administrație, justiție, armată, etc.). Specialiștii au căzut de acord asupra faptului că există patru stiluri funcționale ale limbii române: științific, administrativ, publicistic și artistic (limba artistică). Această stratificare stilistică a fost amplu dezbătută de lingviști renumiți, precum: I. Coteanu, Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, Paula Diaconescu, Gheorghe Bulgăr, Ion Gheție, Al. Andriescu, Victor Vișinescu, Gh. Bolocan ș.a.

În lucrarea intitulată *Stilistică funcțională a limbii române*, vol I (*Stil, stilistică, limbaj*), I. Coteanu definește stilurile limbii în strânsă legătură cu noțiunea de sistem lingvistic. În viziunea sa, stilul este „o problemă de expresie” (1973, 15). El consideră că unitățile limbii sunt organizate pe o verticală, în care limba comună (numită *diasistem*) reprezintă nucleul de bază. Al doilea nivel este generator de limbaje, care pot îmbrăca două forme (*cultivat* și *popular*), fiecare formă divizându-se, la rândul ei, în *artistic* și *nonartistic* (standard, familiar, științific etc.). La al treilea nivel, apar mesajele, a căror varietate este, conform lui Coteanu, „teoretic infinită” (1973, 49-50). De fapt, clasificarea lui I. Coteanu nu cuprinde noțiunea de stil. Acest fapt îl subliniază Ștefan Munteanu și Vasile D. Țâra, sugerând că Ion Coteanu folosește termenul *limbaje* drept sinonim pentru stilurile funcționale:

„Stilurile limbii par a se confunda, pentru academicianul I. Coteanu, cu limbajele ca nivel secund al limbii, dependent de diasistem. Ceea ce numim, deci, limba literară este, în clasificarea discutată acum, un limbaj cultivat nonartistic” (Munteanu, Țâra 1983, 276).

Lingviștii timișoreni observă că I. Coteanu nu consideră că stilul publicistic ar avea trăsături proprii. În presă se intersectează mai multe stiluri: științific, administrativ și chiar artistic. Se opune acestui punct de vedere Gh. Bolocan (1961, 35-71), care susține cu argumente clare existența acestui stil în limba română. Ștefan Munteanu și

Vasile D. Țâra evidențiază câteva trăsături caracteristice stilului publicistic: contribuția la modernizarea limbii în prima jumătate a secolului trecut, la încetățenirea unor termeni de specialitate, dar recunosc că aici se întâlnesc numeroase trăsături ale altor stiluri neartistice sau/și artistice (Munteanu, Țâra 1983, 297-298).

Gheorghe Bulgăr a stabilit patru criterii de *determinare a stilului*: 1) *autorul*, cu toate resorturile sale sufletești și lingvistice; 2) *mediul*, pe care destinatarul intenționează să-l convingă sau să-l impresioneze cu o idee ori cu un sentiment; 3) *ideea/sentimentul*, care reprezintă nucleul enunțului, baza logică și afectivă a comunicării, adică a stilului; 4) *forma* constituie ansamblul semnelor lingvistice menite să se contureze și să concretizeze ideea (Bulgăr 1971, 170-171). În privința stilului publicistic, Bulgăr afirmă că acesta prezintă, într-o sinteză mereu adaptată la nevoile informației cotidiene, termeni care pot alterna cu expresia evocatoare poetică. Este un stil eterogen (Bulgăr 1995, 294).

În schimb, Ion Gheție, trecând în revistă aproape toate opiniile, adeseori contradictorii, referitoare la stilurile limbii române, apreciază că stilurile sau limbajele pot fi comparate cu variantele teritoriale ale limbii literare, de aceea ele pot fi numite *variante culturale ale limbii* (Gheție 1982, 148-175).

În concepția lui Al. Andriescu, stilurile sunt, de fapt, „varietăți, aspecte ale limbii, ieșite din procesul istoric de diferențiere a mijloacelor comunicării verbale, în baza alegerii și combinării unor fapte de limbă în funcție de scopul urmărit, care implică intențiile transmițătorului și presupune, obligatoriu, satisfacerea necesităților de informare a destinatarului” (Andriescu 1977, 240).

Pe meleagurile bănățene, presa și-a făcut apariția la începutul secolului al XIX-lea, în vreme ce limba română era angrenată total în procesul de unificare și modernizare. Treptat, prin eforturile primilor noștri gazetari, limba presei se apropia de limba literară, aducându-și contribuția, simultan, și la cultivarea ei. Victor Vișinescu apreciază acest moment drept „embrion pentru dezvoltarea stilului publicistic” (David 2006, 104).

Mesajul de presă, în calitate de mijloc de comunicare al ideilor, reprezintă, în egală măsură, un mesaj al limbajelor speciale, aflate într-o mișcare perpetuă de adaptare la necesitățile economice, sociale, culturale sau politice, impuse de existența unui moment istoric important. Fiind purtătoarea unor inovații în plan lingvistic, presa contribuie, în acest mod, la îmbogățirea vocabularului (David 2006, 103).

Deci, stilul publicistic se încadrează organic în stilurile funcționale. El este deja conturat în presa din veacul al XIX-lea. Al. Andriescu susține că procesul de diferențiere a elementelor sale specifice poate fi considerat încheiat în jurul anului 1860 (Andriescu 1977, 248).

Chiar dacă I. Coteanu nu recunoaște stilul publicistic, pe motiv că acesta nu conține suficiente trăsături proprii care să-i justifice independența, cei ce văd în acesta unul dintre stilurile funcționale ale limbii îl urmează pe Gh. Bolocan, care se pronunțase, cu argumente, în favoarea stilului publicistic:

„Stilul publicistic se caracterizează, pe lângă alte trăsături, și prin aceea că utilizează un lexic foarte variat de natură politico-socială, la care se adaugă dinamica, mobilitatea lui, determinată de permanenta situație a gazetarului, deci și a mijloacelor lui lingvistice, în realitatea actuală, cotidiană” (Bolocan 1961, 71).

Sintetizând, Ioan David este de părere că stilul publicistic reprezintă o realitate și se referă la șase *trăsături* care impun tratarea lui ca stil distinct:

- a) frază simplă, telegrafică sau frază amplă;
- b) diversitate lexicală, prin cuvinte și expresii mai puțin specifice decât în celelalte stiluri funcționale;
- c) construcții eliptice și discontinuitate;
- d) repetiții, enumerări și construcții atipice;
- e) forme retorice și abundență de neologisme;
- f) procedee care incită curiozitatea (epitete, superlative etc.) și amalgam de elemente beletristice, științifice și administrative (David 2006, 105).

În presa bănățeană, conturarea unui stil publicistic a devenit o preocupare constantă în intervalul 1887-1888, după aproape 20 de ani de la tipărirea studiului maioreșcian intitulat *Limba română în jurnalele din Austria* și după trei decenii de data limită – 1860 – de care am menționat că vorbea Andriescu (v. *supra*). În spațiul bănățean, rolul presei era strict determinat de primatul ideii, al mesajului, însă, în egală măsură, eficiența presei era asigurată de limbă, ca instrument de comunicare și mijloc de luptă națională: „că limba și firea română [...] se conservă, la noi, cu atâta tenacitate avem să mulțămim, în prima linie, ziarelor noastre. Ziarele veghează toate actele noastre, răspândesc ideile bune și salutare, propagă dorul de literatură și știință” (David 2006, 105-106).

La sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului trecut se impunea, mai mult ca oricând, unitatea de limbă și neam, după cum rezultă din apelurile lansate în diferite publicații românești ale epocii („Controla”, „Gazeta poporului”, „Progresul” etc.). Astfel, în presa bănățeană din această perioadă se constată existența unui stil publicistic de orientare poporală, cu o preferință certă pentru limba vorbită (David 2006, 106).

În lucrarea intitulată *Carte de compunere pentru școlile populare*, Iuliu Birou stabilește cinci reguli stilistice, reprezentând tot atâtea calități ale stilului publicistic:

- „1. Stilul să fie *pur, românesc*; adică în expunere să întrebuițăm cuvinte curat românești [...]
2. Stilul să fie *corect*, adică să observăm – în expunere – regulile gramaticale, ortografice și de punctuație. [...]
3. Stilul să fie *lămurit* sau *limpede*. De aceea:
 - a) Să expunem amănunțele în fraze scurte și formate, mai mult, din *propozițiuni principale* [...].
 - b) Să formăm *propozițiuni* și fraze în *ordine dreaptă* [topică normală, obiectivă], mai mult.
4. Stilul să fie *precis*; adică să întrebuițăm numai atâtea cuvinte ori propozițiuni, câte sunt de lipsă pentru a exprima exact cugetările. [...]

5. Stilul să fie *elegant* sau *ales*. De aceea:

a) Să întrebuițăm numai cuvinte demne și cuviincioase, ferindu-ne de cuvinte ordinare și mojicoase [...].

b) Să ne ferim de repetarea aceluiași cuvânt într-o propozițiune [...]" (David 2006, 107).

De fapt, învățătorul Iuliu Birou pleda pentru renunțarea la *barbarisme* (cuvintele împrumutate din alte limbi), *arhaisme*, *provincialisme* și *neologisme* (David 2006, 107).

Deci, din perspectiva limbajului „curat” (autentic) românesc urmau să fie înlăturate formele lingvistice care nu se integrau limbii literare în momentul respectiv (David 2006, 107-108).

În schimb, Petru Oalldu explică, pe înțelesul tuturor, conceptul de *limbaj autentic românesc*:

„A fost un concept creat ad-hoc, prin care bănațenii și-au definit (și-au reglementat) atitudinea față de *limba literară unitară*. *Limbaj curat (autentic) românesc* n-a însemnat însă, cum, eventual, s-ar putea crede, vreo preferință, vreo opțiune specifică pentru elementele moștenite (latine), sau pentru împrumuturile latino-romanice. Dincolo de orice proveniență a materialului lingvistic, curat (autentic) românesc însemna o anumită atitudine, constant restrictivă atât față de tradiție, cât și față de inovație. În fond, deci, *curat (autentic) românesc* însemna *curat (autentic) literar*” (David 2006, 108).

Acest concept intenționa să îndeapărteze doar acele neologisme care nu aveau un loc adecvat în limba română literară.

De altfel, intelectualitatea bănațeană a tratat, cu multă atenție și responsabilitate, problema neologismelor din limba română. Încă din anul 1891 exista un program bănațean de conduită generală față de neologismele latine, consacrat intelectualilor și țaranilor, prezentat și în paginile *Foii diecesane*, cod valabil pentru toate categoriile de neologisme:

„*Pentru inteligență [pentru intelectuali]:*

a) Inteligența să folosească neologismele de proveniență latină, atât în vorbire, cât și în scriere, numai atunci când, pentru anumite noțiuni, lipsesc în limbă cuvintele încetățenite de mai nainte;

b) Să-și deee seama a se desbăera, după puțină, de paradarea, cu vreme și fără de vreme, cu fraze latine;

c) Să-și ia osteneala a învăța neologismele cum se cade mai întâi, și numai după aceea a le întrebuița, și încă în totdeauna în înțelesul, în genere, adoptat;

d) Să fie cu băgare de seamă la forma lor, ca să nu o schimonosească;

e) În vorbire să fie cu luare de minte, ca să le intoneze așa precum cere firea limbei și precum se obișnuiește de mulțimea învățaților și, în sfârșit,

f) Să nu le întrebuițeze atunci când, fie cu privire la înțeles, fie la formă, este în nedumerire.

Pentru țărani:

a) Sătenii să se mulțumească a se familiariza cu neologismele de origine latină, numai cu încetul; și cu ajutorul școalei numai; și în acest caz să se restrângă, cât se poate de mult, la întrebuițarea lor;

b) Străinismele să nu se introducă, decât atunci când vr'o noțiune nouă, pentru care lipsește, cu totul, în limba noastră cuvântul adecvat, o reclamă aceasta cu toată graba;

c) Să păstreze, cu tărie, cuvintele cele vechi și neoașe românești, și să nu sufere, cu nici un preț, înlocuirea lor cu altele, necunoscute;

d) Pe cei care, din neștiință ori din nepricepere, se încearcă a introduce germanismele ori maghiarismele, să-i lămurească, mai ales preoțimea și învățătorimea, asupra rătăcirii lor”

(David 2006, 108-109).

În Banat, *rolul presei* era determinat de primatul ideii, al mesajului, însă *eficiența presei* era asigurată de limbă, ca instrument de comunicare și mijloc de luptă națională, ziarele din zonă dovedindu-se „ahtiate” după literatură și știință.

La finele secolului al XIX-lea, învățătorul Iuliu Birou a stabilit 5 reguli stilistice, de fapt calități ale stilului publicistic, pronunțându-se pentru renunțarea la *barbarisme* (cuvinte împrumutate din alte limbi, dar neadaptate la sistemul limbii române), *arhaisme*, *provincialisme* și *neologisme*.

Merită o atenție aparte programul bănățean de conduită generală față de neologismele latine, consacrat intelectualilor și țăranilor, prezentat în „Foaia diecesană”, cod valabil pentru toate categoriile de neologisme. Atitudinea intelectualității bănățene față de neologisme, în general, se poate considera ca fiind o reacție față de curentul latinist, în vogă în acea vreme.

Din peisajul publicistic timișorean interbelic nu lipsesc ziarele, revistele și almanahurile în limbile sârbă și bulgară, cele aparținând evreilor din zonă etc., ceea ce demonstrează persistența unui grad de toleranță destul de ridicat în această provincie, expresie a interculturalității manifestate încă de la începutul secolului al XVIII-lea.

Revistă exclusivistă, cu un înalt grad de profesionalism, „Lucefărul” (Timișoara) a traversat o perioadă controversată a existenței sale (1937-1944), încercând să răspundă simultan așteptărilor cititorilor săi, dar și presiunilor, directe sau indirecte, exercitate de autoritățile locale și centrale. Schimbările intervenite în conducerea și în structura publicației în acest interval sunt similare celor produse la nivelul altor ziare și reviste din epocă, pentru intelectualitate începând un drum sinuos, plin de capcane, la capătul căruia multe din idealurile sale s-au năruit complet. Într-un articol din 1938, vorbind critic despre situația presei culturale din Banat, Dr. Aurel Cosma, președintele acestei publicații, îndeamnă la concentrarea tuturor forțelor în jurul revistei „Lucefărul”, dar menționează totuși nume de prestigiu care s-au ocupat de cultura locală în presă (Aron Cotruș, Ioachim Miloia etc.):

„Presă și revistele bănățene au nizuit să ridice provincia noastră din atmosfera injustelor aprecieri și să scoată la iveală multele talente și comori culturale, îndemnând condeiele să se pună în slujba promovării literelor și artelor din Banat. S’a activat mult în această privință, dar nu s’a făcut îndeajuns. Prea erau risipite cuiburile de muncă și

nu prea erau viabile din lipsa mijloacelor bănești. Desigur că numai o unire a tuturor forțelor la adăpostul oricăror griji ar putea să dea o recoltă fecundă din ogorul culturii bănățene. Și acest lucru l-a înțeles «Astra», când a făcut apel la toți scriitorii și intelectualii noștri ca să se unească în jurul revistei «Lucefărul».

Față de alte provincii Banatul a avut în trecut prea puține reviste de cultură românească. Slova a fost nevoită să caute adesea adăpost în coloanele ziarelor, alături de articole cari n'aveau nimic comun cu literatura sau arta. Pe drumul culturii bănățene n-au lăsat urme serioase decât un număr restrâns de reviste, între cari merită să fie pomenite în primul rând „Banatul” lui Aron Cotruș și „Analele Banatului” redactate de Dr. Ioachim Miloia, amândouă apărute la Timișoara, apoi „Semenicul” scos la Lugoj de dr. Aurel Peteanu și «Buletinul Institutului Social” condus de dr. Cornel Grofșoreanu” (87 a – 3: „Lucefărul”, anul IV nr. 1-2, martie 138).

Chiar și oameni neinstruiți au fost încurajați să scrie în presa de orientare culturală, s-a creat o imensă simpatie pentru mișcarea plugarilor:

„Un fenomen unic în lume: Plugarii condeieri din Banat

Nu e vorba de autorii anonimi ai doinelor și baladelor, de aceia care în decursul deceniilor și veacurilor au făurit folclorul românesc, unul dintre cele mai bogate din lume. Acest merit în ciuda extraordinarei valori estetice a tezaurului nostru folcloric n-ar fi nici primordial și nici singular. Toate popoarele din lume se mândresc a fi păstrătoarele unor mari și bogate comori folclorice. Vrem să vorbim aici despre un lucru într-adevăr uimitor, despre o excepțională mișcare literară izvorâtă din sufletul și mintea țăranilor din județele Timiș și Caraș-Severin. Setea lor de carte, de lumină și de cultură era atât de mare, încât ei au depășit cadrul classic al producției floclorice, înscriindu-se în istoria spiritual a poporului nostrum ca o mișcare literară original, deși din păcate nu îndeajuns de bine cunoscută și studiată încă nici azi. Au scos în satele lor reviste și ziare, au tipărit cărți și broșuri de un mare interes literar și documentar, aspirând și ajungând a fi scriitori adevărați. [...] Ion Ciucurel, născut în 1897 în comuna Șoșdea, jud. Timiș, scria încă din 1912 la gazetele «Foaia Poporului Român», «Drapelul» și «Românul». EL însuși, în anul 1927, a fondat revista «Cuvântul satelor» și a publicat chiar și un roman, intitulat «Transformare»” (96 a – 3, ref. la „Vasiova”. Foaie literară și de informațiuni).

Dar scriitorii au avut cea mai mare pondere și importanță în promovarea culturii în presa bănățeană. Fără îndoială, viitorul romancier Camil Petrescu a contribuit substanțial la dezvoltarea ziaristicii bănățene interbelice, cei 3 ani petrecuți în această provincie (1919-1921) reprezentând o experiență remarcabilă pentru acesta în plan literar și politic, simpatia pentru Banat însoțindu-l întreaga viață. Și alți mari scriitori interbelici au publicat în presa bănățeană.

În pofida unei efervescente culturale fără precedent, cu precădere în timpul domniei lui Carol al II-lea (1930-1940), mulți scriitori bănățeni au fost ignorați de autorități.

Publicațiile literare propriu-zise și cele care atingeau fenomenul cultural, care au văzut lumina tiparului în Banatul interbelic, și-au propus programe ambițioase,

promovând, unele în mod exagerat, *românismul*, pornind de la considerentul că, în zona Timișoarei, elementele „minoritare” (așa cum erau denumite în documentele oficiale ale vremii) aveau o pondere destul de însemnată, iar populația românească nu deținea, aici, decât o majoritate relativă la finele deceniului patru al secolului trecut. De exemplu, într-un număr festiv al revistei „Suflet nou” (Anul II, nr. 10, octombrie 1935), au colaborat trei mari scriitori ai literaturii române: Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu și George Mihail Zamfirescu.

Apoi, unii scriitori din provincie, din diverse motive, și-au legat cariera profesională de regimurile autoritare și dictatoriale din prima jumătate a secolului trecut. În mod firesc, „decontul” acestei atitudini nu a întârziat să apară, la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial literații bănățeni văzându-se puși într-o situație similară celei din anii '30-'40: colaboraționism, cu posibilitatea unor cariere fulminante, sau rezistență, urmată de un „cortegiu” lung de suferințe.

Pe lângă ideea dominantă de *românism*, apare și aceea de *bănățenism*, urmărind relevarea unor trăsături originale, distinctive ale traiului și scrisului bănățean. Iată un fragment dintr-un articolul de fond, intitulat *Bănățenism*, semnat de Em. Buznea:

„Banatul este o școală de optimism, în ceea ce privește destinele țărănimii românești. Pilda sa este menită să dea încredere și să sporească eforturile tuturor acelora care doresc înălțarea neamului nostru. [...] Mândria bănățenească este îndreptățită, atunci când este omagiul vredniciei bănățene; ea însă nu trebuie să devie dispreț față de alte regiuni așe țării. Spiritul acela minunat de solidaritate bănățeană nu mai are astăzi, când bănățenii sunt oameni liberi în țară liberă, funcțiunea defensivă pe care o avea în vechiul stat austro-ungar. Atitudinea de defensivă presupunea un adversar. Dar bănățenii nu mai au astăzi niciun adversar în Patria unită. Spiritul de solidaritate bănățeană trebuie de aceea să evolueze spre un spirit de solidaritate românească. Va fi deci anti-națională orice discriminare între bănățean și nebănățean” (84 c – 4: „Suflet nou”, anul III, nr. 8, august 1936, p. 1).

Așadar, la finele perioadei interbelice, cultura bănățeană, reflectată în presă, se afla la apogeu. Cultura a fost o țintă a presei bănățene. Scriitorii bănățeni din perioada interbelică, dar și mari personalități ale literaturii române (L. Blaga, Camil Petrescu, Aron Cotruș ș.a.) au contribuit la evoluția presei bănățene, în sprijinul căreia au scris articole ce au apărut mai cu seamă în revistele culturale („Luceafărul”, „Suflet nou”).

În studiile consacrate stilurilor funcționale ale limbii, unii cercetători resping stilul publicistic (I. Coteanu), alții manifestă rezerve față de acesta (Gh. Bulgăr), dar cei mai mulți îl recunosc (Gh. Bolocan, Ștefan Munteanu, Vasile D. Țăra, Ioan David).

În presa bănățeană, au existat preocupări pentru aspecte ale stilului publicistic încă din secolul al XIX-lea, acestea devenind din ce în ce mai numeroase în preajma Marii Uniri din 1918, pe fondul interesului pentru cauza românismului. Particularitățile presei bănățene au fost studiate și evidențiate cu minuțiozitate și rigoare de Ioan David într-o carte de căpătâi, intitulată *Presa românească din Banat. Preocupări de cultivare a limbii* (2006), care ne-a ghidat în elaborarea acestei lucrări.

Referințe bibliografice

- Andriescu, Alexandru. 1977. *Stil și limbaj*. Iași: Editura Junimea.
- Ardelean, Radu. 2007. *Istorie la Gazetă în Banat*. Timișoara: Editura Marineasa.
- Bolocan, Gh. 1961. *Unele caracteristici ale stilului publicistic al limbii române literare*. SCL, XII, nr. 1, p. 35-71.
- Bulgăr, Gheorghe. 1995. *Limba română (Fonetică. Lexic. Morfologie. Sintaxă. Stilistică)*. București: Editura Vox.
- Bulgăr, Gheorghe, 1971. *Studii de stilistică și limbă literară*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Cosma, Aurel. 1933. *Bănățeni de altădată*, vol. I. Timișoara: Tipografia „Unirea”.
- Coteanu, Ion. 1973. *Stilistica funcțională a limbii române (stil, stilistică, limbaj)*, vol. I. București: Editura Academiei.
- David, Ioan. 2006. *Presa românească din Banat. Preocupări de cultivare a limbii (De la începuturi până la 1918)*. Timișoara: Editura Augusta & Editura Artpress.
- Gheție, Ion. 1982. *Introducere în studiul limbii române literare*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Munteanu, Ștefan, Țăra, Vasile D. 1983. *Istoria limbii române literare*. Ediție revizuită și adăugită. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Surse (arhive)

SJTAN-PTT – Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond *Prefectura județului Timiș-Torontal*.